

cutaneous anthrax - จังหวัดพะเยา

ในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๖ ได้เกิดการระบาดของโรคแอนแทรกซ์ขึ้นที่ หมู่ที่ ๗ ต.ฝ่ายกวาง อ.เชียงคำ จ.พะเยา พบผู้ป่วยรวมทั้งหมด ๕ คน เป็นชายทั้งหมด ผู้ป่วยรายแรกเริ่มป่วย ๑๖ กุมภาพันธ์ ผู้ป่วยทุกคนมีแผลบริเวณนิ้วมือ มีไข้สูง ปวดศีรษะ และคันบริเวณแผล ผู้ป่วย ๓ ราย ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลเชียงคำ อีก ๒ ราย รักษาที่หม้อพื้นบ้านทั้งหมดอาการทุเลา

ผู้ป่วยทั้ง ๕ คน มีประวัติว่าเป็นผู้ร่วมกินข้าวและควายตัวหนึ่ง ซึ่งป่วยตายเมื่อวันที่ ๗ ก.พ. เนื้อและเครื่องในรวมทั้งหนังควายได้แบ่งจำหน่ายให้แก่ประชาชน ๗๒ ครอบครัวจากที่มีอยู่ทั้งหมด ๘๗ ครอบครัวในบ้านหมู่นี้ แต่ไม่มีผู้รับประทานเนื้อดิบ เพราะเคยรู้เรื่องโรคแอนแทรกซ์จากการป่วยในหมู่บ้านอื่น ควายตัวนี้สอบถามได้ว่าซื้อมาจากพ่อค้าควายในอำเภอดอกคำใต้ประมาณ ๒ สัปดาห์ก่อนป่วยตายแต่พ่อค้าควายดังกล่าวปฏิเสธว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงไม่สามารถสืบหาที่มาของควายที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุของการป่วยนี้ได้

ผู้รายงาน พนักงานระบาดวิทยาประจำจังหวัดพะเยา

หมายเหตุรายงาน cutaneous anthrax เกิดกับผิวหนังที่สัมผัสกับเนื้อสัตว์ที่เป็นโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งตรงบริเวณที่ถูกงูไถ มีรอยถลอก หรือมีบาดแผลระยะพักตัวหลังสัมผัสอาจจะเป็นเพียงไม่กี่ชั่วโมง ถึง ๕ วัน แต่ส่วนใหญ่มักจะไม่เกิน ๒ วัน ผิวหนังตอนแรกจะมีลักษณะเป็นตุ่มนูนเหมือนยุงกัด ภายใน ๓ วัน จะกลายเป็นตุ่มใส ซึ่งภายหลังจะมีสีคล้ำลงและแตกออกเป็นแผล ไม่กี่วันต่อมาแผลจะมีแผ่นแห้งแข็งคลุมเรียกว่า eschar และรอบ ๆ แผลมักจะแดง ในผู้ป่วยที่สงสัยจะเป็น cutaneous anthrax ควรจะย้อมเชื้อจากน้ำในตุ่มแผล หรือจากแผลที่ยังเปียกโดย Giemsa stain หรือเพาะเชื้อจากแผล ถ้าพบเชื้อ Bacillus anthracis ซึ่งเป็น gram-positive bacillus ก็จะเป็นการยืนยันการวินิจฉัย

การสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษจากปลาจ่อม อ.ตาคสิ จ.นครสวรรค์

ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๓ พ.ค.๒๕๒๖ เกิดป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษขึ้นใน อ.ตาคสิ มีผู้ป่วย ๘๑ ราย และอำเภอตากฟ้า มีผู้ป่วย ๕๔ ราย รวม ๑๓๕ ราย เป็นชาย ๖๓ ราย หญิง ๗๒ ราย อายุระหว่าง ๒-๘๑ ปี ครึ่งหนึ่งของผู้ป่วยทั้งหมดมีอายุระหว่าง ๒๐-๕๕ ปี ผู้ป่วยทุกรายมีประวัติกินปลาจ่อมที่สอบสวนได้ว่ามาจากแหล่งผลิตเดียวกันระยะเวลาตั้งแต่กินปลาจ่อมจนถึงเวลาเริ่มป่วยอยู่ระหว่างครึ่งชั่วโมง ถึง ๕ ชั่วโมง, ๗๗ % ของผู้ป่วยทั้งหมดมีระยะพักตัวภายใน ๒ ชั่วโมง ผู้ป่วยมีอาการคลื่นไส้อาเจียน ๑๐๐ %, ท้องร่วง ๕๐ %, ปวดท้อง ๒๒ % และเวียนศีรษะ ๑๓ % ผู้ป่วยส่วนใหญ่เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลตาคสิและโรงพยาบาลตากฟ้า ทุกคนหายเป็นปกติหลังการรักษา ไม่มีผู้เสียชีวิต

ปลาจ่อมที่เป็นสาเหตุของการป่วย ผิดที่บ้านหมู่ที่ ๑ ต.ตาคลี อ.ตาคลี แล้วนำมาขาย ที่ตลาดศรีเทพ ต.ตาคลี ให้แก่แม่ค้าย่อย ๖ ราย ในตำบลเดียวกัน หลังจากนั้น แม่ค้า ๔ ราย นำปลาจ่อมไปขายต่อให้แก่ลูกค้าในละแวกบ้านใกล้เคียง แม่ค้า ๑ รายใช้รถเร่ขาย จากต.ตาคลี อ.ตาคลี ไปถึงอ.ตากฟ้า ประชาชนที่ซื้อปลาจ่อมจากแม่ค้าทั้ง ๕ ราย ไปบริโภค เกิดอาการป่วยดังกล่าว ส่วนแม่ค้าอีก ๑ ราย ทราบว่าปลาจ่อมจากแหล่งนี้ทำให้เกิดการป่วย จึงเก็บเอาไว้มีได้จำหน่าย สาธารณสุขอำเภอทั้งสองร่วมกับเทศบาลได้ออกประกาศให้สุขศึกษาแก่ประชาชน และเก็บปลาจ่อมที่เป็นสาเหตุที่เหลืออยู่ไปทำลาย

ผลการตรวจวิเคราะห์ปลาจ่อมจากแหล่งที่เป็นสาเหตุพบเชื้อ *Staphylococcus aureus* ๑.๑๕ / ๑๐^๔ ต่อกรัม และไม่พบสารพิษอื่น ๆ ในปริมาณที่จะเป็นอันตรายได้ ได้ตรวจมือของผู้ทำปลาจ่อม ไม่พบบาดแผล หรือฝี และได้ทำ swab จากจมูกของสมาชิกทุกคนในบ้านที่ผลิตปลาจ่อม แต่ตรวจเพาะเชื้อไม่พบเชื้ออะไร

สรุปว่าการป่วยจากอาหารเป็นพิษครั้งนี้ น่าจะเกิดจากการบริโภคปลาจ่อมที่มีเชื้อ *staphylococcus aureus* ที่ผลิตสารที่เป็นพิษต่อระบบทางเดินอาหาร

ผู้รายงาน ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง
 พนักงานระบาดวิทยาประจำจังหวัดนครสวรรค์
 ฝ่ายควบคุมโรคฯ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์
 สาธารณสุขอำเภอตาคลี, โรงพยาบาลตาคลี

หมายเหตุบรรณาธิการ

อาหารที่เป็นพิษจาก *S. aureus* อาจจะได้รับเชื้อมาจากบุคคล ๓ ชั้น ผู้ประกอบอาหาร, บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมอาหาร, เด็ก หรือสมาชิกในบ้านเดียวกัน นอกจากนี้เชื้ออาจจะมีจากวัตถุสิ่งของ เช่น ภาชนะ, เครื่องครัวหรือวัตถุติดที่ใช้ประกอบอาหาร พิษของ *S. aureus* ทนความร้อนได้ ดังนั้นอาหารที่มีเชื้อ *S. aureus* ที่สร้าง enterotoxin นี้ อาจทำให้เกิดโรคได้ แม้ว่าจะนำมาหุงต้มหรืออุ่นก่อนรับประทาน เชื้อที่ได้จากบุคคลมักจะมีอยู่ในหนอง ฝี บาดแผลที่มีมือ หรือในน้ำมูก และเสมหะ ดังนั้นในการสอบสวนหาที่มาของเชื้อ จึงควรตรวจร่างกาย และเก็บตัวอย่างเชื้อจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาหารด้วย แต่เชื้อ *S. aureus* อาจพบได้ในสิ่งแวดล้อมทั่วไป รวมทั้งในร่างกายของทุกคนอยู่แล้ว และเชื้อยังมีทั้งชนิดที่สร้าง enterotoxin และชนิดที่ไม่สร้าง ดังนั้น ถ้าสามารถทำได้ควรจะศึกษารายละเอียดของเชื้อ เช่น ชนิดของ enterotoxin ที่เชื้อสร้างขึ้น หรือลักษณะความไวต่อยาปฏิชีวนะ หรือ phage type ของเชื้อจากแหล่งที่สงสัยว่าเป็นชนิดเดียวกันกับในอาหารหรือไม่ ก่อนที่จะให้ข้อสรุปที่แน่นอน

รายงานการสอบสวนอหิวาตกโรค จังหวัดพะเยา

ตั้งแต่เดือน ก.ค. ๒๕๒๖ เป็นต้นมา มีรายงานผู้ป่วยด้วยโรคอหิวาตกโรค จากจังหวัดพะเยา ๓ ราย ผู้ป่วยทั้ง ๓ ราย มีภูมิลำเนาอยู่ในต.ห้วยลาน อ.ดอกคำใต้ รายแรกเป็นชายอายุ ๕๓ ปี อยู่บ้านหมู่ที่ ๑๖ เริ่มป่วยเมื่อ ๑๔ ก.ค. และเสียชีวิตที่ โรงพยาบาลพะเยา เมื่อวันที่ ๒๗ ก.ค. ด้วยโรคแทรกคือปอดอักเสบ รายที่สองเป็นชาย อายุ ๒๕ ปี อยู่บ้านหมู่ที่ ๕ เริ่มป่วยเมื่อ ๒๕ ก.ค. และรายสุดท้ายเป็นชายอายุ ๔๕ ปี เป็นญาติของผู้ป่วยรายแรก อยู่บ้านหมู่เดียวกัน เริ่มป่วยเมื่อ ๒๕ ก.ค. ผลการตรวจอุจจาระ ของผู้ป่วยทั้งสามพบเชื้อ V.cholera, Eltor Inaba

การสอบสวนของศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ ได้ความว่าผู้ป่วยสองรายแรก เดินทางไปเยี่ยมญาติที่จังหวัดจันทบุรีด้วยกัน เมื่อ ๑๔ ก.ค. และออกเดินทางกลับจากจันทบุรี วันที่ ๑๔ ก.ค. ๒๕๒๖ ผู้ป่วยรายแรกเริ่มมีอาการปวดท้อง และถ่ายเป็นน้ำเมื่อมาถึงกรุงเทพฯ จากนั้นก็ถ่ายมาตลอดทางในรถทัวร์จากกรุงเทพฯถึงพะเยา เข้าวันที่ ๒๑ ก.ค. โดยได้รับการดูแลช่วยเหลือจากผู้ป่วยรายที่สอง เมื่อถึงจังหวัดพะเยาแล้วก็เดินทางต่อไปพักที่บ้านหมู่ที่ ๑๖ ต.ห้วยลาน ก่อนจะกลับมารับการรักษาที่โรงพยาบาลพะเยาในวันเดียวกัน ต่อจากนั้นอีก ๕ วัน ผู้สัมผัสโรคทั้งสองรายที่กล่าวมาแล้วก็เริ่มป่วย

ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือร่วมกับพนักงานระบาดวิทยาประจำจังหวัดพะเยา และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบลห้วยลาน ได้ออกไปทำการเก็บตัวอย่างอุจจาระของผู้สัมผัสโรคที่บ้านผู้ป่วย รวม ๓๓ ราย ส่งตรวจไม่พบเชื้ออหิวาต์ คณะสอบสวนได้ให้สุศึกษาแก่ประชาชนในท้องที่ดังกล่าว และแจ้งฝ่ายควบคุมโรคติดต่อจังหวัดพะเยาไปดำเนินการทำลายเชื้อในรถทัวร์ที่ผู้ป่วยโดยสารมาแล้ว

ผู้รายงาน ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง
พนักงานระบาดวิทยาประจำจังหวัดพะเยา

หมายเหตุรายงาน จากผลการสอบสวนข้างต้น เชื่อว่าผู้ป่วยรายแรกนำเชื้อมาจากจังหวัดจันทบุรี และแพร่ให้กับผู้สัมผัสทั้งสองราย และจากรายงานที่เข้ามาถึงกองระบาดวิทยาถึงปัจจุบัน มีผู้ป่วยอหิวาตกโรคจากภาคเหนือที่เริ่มป่วยหลัง ๒๐ ก.ค. ในจังหวัดลำพูน ๑๒ ราย ลำปาง ๑๕ ราย และเชียงใหม่ ๑ ราย แต่การเกิดโรคในจังหวัดลำพูนและลำปางนั้นเกิดต่อเนื่องมาตั้งแต่กลางเดือน ก.ค. แล้วจึงไม่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการป่วยในจังหวัดพะเยา ส่วนผู้ป่วยจากเชียงใหม่ ๑ ราย อยู่ในอำเภอสันป่าตอง ซึ่งอยู่ติดกับจังหวัดลำพูน